

gati modern kispolgár-értelmiségi típusát, amely visszariad a valóságtól és megszökik a cselekvés elől. A szürreálisták megfutamodása összehasonlíthatatlanul általánosabb, agyetemesebb és regrediálőbb. Ők nemcsak a cselekvés elől futamodnak meg, hanem „lázasuk“ minden demagógikus hangoztatása ellenére a valóság elől is. Így „oldják“ meg a valóság hibáit. Ugy látszik erre és nem laboratóriumi kísérletek céljából van szükségük a tudatalatti épületére, melynek felsötét szobákból álló labirintusát faragványok helyett lázálmok diszítik. Az a finom, mérges virág, amely a szürreáizmus talaján szökött fel, büszkén áll minden regrediáló irracionálizmus és spiritualizmus mellé és a maga módján igyekszik minden „egyéniiséget“, értsd a valóság által megzavart kispolgárt „saját belső világának“ elszigeteltségébe zárni s így módon a kor vak eszköztévé tenni. (Szeremley László)

A SZATIRA-ÍRÓ REMENYIK. Nehéz dolog szatirát nem írni — énekelte a római költő olyan korban, mely hosszú polgárháború után viszonylagos békeséget hozott az embereknek. A békével, az élet csendes örömeivel eltelt poéta kicsiny birtoka nyugalmából s a faernumi bor tüzétől jókedvre hangolva nem állta meg, hogy ne írjon szatirát és kibuggyanó elégedettségében nemcsak könnyű volt ez neki, de megkönnyebbülés is. Ki tiltja meg, hogy nevetve mondja meg az igazat? — kérdezte Horatius s humorosan emondott igazságainak nyomában még kétezer év távlatában is tovább cseng a jókedv kacagása. A beteljesedett kor szatirikusa más hangon ír, mint a válságos kor szatirairója. Annak a szatirája gondtalan revetésbe, emezé inkább elégiába árnyal.

A magyar idők válsága Remenyik Zsigmondban termelte ki a maga klasszikus szatirairóját. Az író lelkének sajátos reflexe ez, mely a dolgok visszás vonásait választja ki, a nagy szerkezeti zavarokat, a nagyellenmondásokat s ezek tükrén át mutatja meg a zuhanó embernek: ez vagy te és ezek a te intézményeid. A *Bolhacirkusz*, *Mese habbal* elinduló állomásai ennek a sajátos szatirának, melynek kacagó csengése mögött könnyek csillognak és még valami — ami egészen a Remenyik szatirájának sajátja: valami apokaliptikus félelem, mely elűzhetetlenül ott lappang az író lelkében és amely ellenállhatatlan áramlással hatja át az olvasót, aki nem tud az író lelke magatartásának szuggéráló hatásától menekülni. A *Bolhacirkusz*, a *Büntudaton* át a *Téli gondokig* világosan jelzik a Remenyik-szatira lényegét. A kacagáson, lelkiismereten át a könnyekig és a lelket befogadó páni félelemig. Remenyik szatirikus rajzában gyakran süvit a szél és összezavarja, orkánszerűen söpri maga előtt a dolgokat, embereket, ennek a világnak rendetlen rendjét s ebben az orkánszerű szélben, a kétségbeesésében kacagó, a kétségbeesésében siró s a félelemtől vacogó ember fájó lelkiismerete szólal meg s végezetül egy eluralkodó világfájdalom, mely elől alig van menekvés máshová, mint lappangó lelkiismeretünkhöz. Ehhez akar és tud hozzáférni Remenyik Zsigmond a maga sajátos megnyilatkozásával, mely mint a szél és a tűz hatja át, aki vonzó tűzébe kerül. A *Bolhacirkusztól* a *Téli gondokig* nagy az út, az elmélyülés útja — a keserű kacagás itt elcsendesül és egy-egy szelid mosolyba árnyal, mely azonban az apokaliptikus humana mai sodródásában éppen úgy jelzi a nagy mementót: ismerjük meg a magunk igazi lényegét, igazi állapotát, mert különben pusztulás következik. S tényleg így van: csak hajsza! választ el a szakadék szélétől s éppen ez a félelmetes, lélegzetfojtó, ettől akar visszatartani, felfemelni, megtisztítani. Ennek az apokaliptikus félelemnek a jegyében csináljuk meg a számadást mindarról, ami valaha fontos volt: haza, művészet, szabadság. „Egy szép napon“

csak arra ébredünk, hogy már leesett a hó, hogy vastag jég borítja a vizet. Emberek és állatok beláthatatlan tömege máris dermedt tagokkal huzódik az ólak és kalyibák rozszant fedele alá, sötét az ég, sötét a föld s vinnyogva viaskodik a lelkiismeret. S a viaskodó lelkiismeret fénye világít rá könyörtelenül a dolgokra, arra az elemi csapásra, hogy az emberek a hazában kihasználják egymást, hogy növény, barom, nép, társadalom, minden pusztul. Ennek a fénye világít be a páni félelembe, mely urrá lett a lelkeken s mely az örültséggel határos. Ez a félelem tart most sokunkat, talán egész Európát kényszeredett és beteges idegállapotban, idült nyomorúságban és krónikus letargiában. Sokan nem sok értelmét látják a készülő vhar előtt, hogy bármit is cselekedjenek, mé a érdeklenséggel szemlélik az elhatalmasodó gyomok alatt pusztuló kertecskéjüket. Anglia fegyverkezik, Oroszország fegyvenkezik, Japán, Németország fegyverkezik. Amerika is, azt hiszem végig sorolhatnám az összes indiai hercegségeket, európai államokat, ázsiai és ausztráliai szigeteket, melyeknek népei lemondva betevő falatukról mintha csak megőrültek volna egy rémítő szem szuggesztiója alatt a pusztítás kellékeibe ölik minden munkájukat és minden értéküket. "Az író dilemma elé kerül: nem hisz a háborúban, de mind kevésbé hisz a sorvasztó békében, az írónak állást kell foglalni, irányítani kell és itt egy keserű tréfa következik: új ranglétrát kell felállítani, melyben a katonaság a tábornoksággal kezdődik, a papi pálya a püspökséggel, stb. de mindnyájan értjük, miről van szó: fiatalos szellemenben kell ujjáteremtteni a világot. Derűs képet ad a gyorsfénykép is: tavaszi háttérrel maradandó emlékek készül, mint ahogy maradandó emlék a Téli gondok is, olyan ember írása, aki egy nagyon zavaros időben is megtudta menteni tiszta látását és bátran, töretlenül férfiasan tud és mer a jobb, józanabb jövő felé mutatni. Ez a bátor optimizmus a Remenyik-féle szatira végső értelme. (Kemény Gábor)

NAGY LAJOS ÚJ KÖNYVE. Ha N. L. könyvében (*A falu álarca*, Nyugat) tudatosan csak a szociográfiai irodalom egyik kétségtelenül fontos kérdését óhajtaná megvilágítani s nyíltan vagy burkoltan nem mondana egyben ítéletet mindarról, amit Magyarországon a parasztság életéről eddig összeírtak, egy-két szempontjától eltekintve kitűnően töltené be a magyar népkutató irodalom hiányait. Még kifejezett koordinációra sem lenne szükség, mert jóllehet könyve csak néhánynapos felfedezőútjának benyomásait öleli fel, minden sorából érezzük, hogy kitűnően ismeri a falut s nagyszerű előadásban mindvégig érdeklődéssel mondaná el figyelemreméltó meglátásait a falusi emberekről. Mindaz pedig, amit róluk elmond, elválaszthatatlanul és letagadhatatlanul hozzájuk tartozik, rágódnak rajta, talán szenvednek is miatta — csak éppen hogy nem lényeges. S ha elolvasás után feloldatlanul maradt hiányérzetünk szinte szorít, hogy valamiképp' többre értékeljük a tényeket, melyek fölött elsiklott fürge tekintete, vagy a szempontokat, melyeket elutasít, bár nem szándékunk, félig-meddig már ítéletet is mondtunk könyvéről.

„A hivatásos sötétenlátók — írja félreérthetetlenül könyve elején — programokat szerkesztettek meg, a programjuk megvalósításáig lehetőleg mindenütt csak nyomor és pusztulás észlelhető — mást észlelni nem is szabad...“

Ilyen expozíció után hasztalanul próbálnánk önmagunk előtt menteni a szerzőt, hogy csak azt akarta leírni, amit látott s nem azt, ami van — kényszerítőleg vádaskodnunk kell, hogy csak azt akarta látni, amit leírt. Mert a legalább „tizegynéhány holdas“ gazdák, akiknél megszállt, akikkel beszélt, valóban nem szolgálhattak elég alapot „sötétenlátásra“ s